

GENDER YONDASHUVNING JAMIYAT HAYOTIDAGI SALBIY VA IJOBIY AHAMIYATI

Xolova Mohigul Shavkatovna

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

mohigulxolova94@gmail.com

Mo'minova Munavvar Yunus qizi

Termiz davlat pedagogika institute talabasi

munavvarmominova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada gender yondashuvning jamiyat hayotidagi ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi. Gender tengligi jamiyatning barqaror rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalarda erkaklar va ayollar o'rtasidagi teng huquqlilikni ta'minlashning afzalliklari va muammolari yoritiladi. Shuningdek, gender yondashuvga oid bahs-munozaralar, an'anaviy qarashlarning ta'siri va zamonaviy tendensiyalar o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Gender tengligi, gender stereotiplari, gender diskriminatsiyasi, ijtimoiy adolat, iqtisodiy barqarorlik, ayollar huquqlari, erkaklar huquqlari, gender siyosati, inklyuzivlik.

Gender yondashuv zamonaviy jamiyatning muhim ijtimoiy hodisalaridan biri bo'lib, u erkaklar va ayollar o'rtasidagi huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan. Shu bilan birga, gender yondashuvning jamiyatdagi roli doimiy bahs-munozaralarga sabab bo'lib kelmoqda. Ayrimlar bu yondashuvni taraqqiyotning muhim

omili sifatida ko'rsalar, boshqalar esa an'anaviy qadriyatlarga zid deb hisoblaydilar. Ushbu maqolada gender yondashuvning ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi.

Gender yondashuvning ijobiy ahamiyati

1. Ijtimoiy adolat va inson huquqlari

Gender tengligi inson huquqlarining ajralmas qismi bo'lib, har bir shaxsning teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlaydi. Ayollar va erkaklarning bir xil huquqlarga ega bo'lishi jamiyatning demokratik tamoyillariga asoslanganligini ko'rsatadi.

2. Iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri

Gender tengligi mehnat bozorida diversifikatsiyani oshiradi va iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir qiladi. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollarning iqtisodiy faolligi oshishi mamlakatlarning umumiy yalpi ichki mahsulot (YIM) ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

3. Ta'lim va innovatsiyalarni rivojlantirish

Ayollar va erkaklarning ta'lim olishdagi tengligi intellektual salohiyatning oshishiga olib keladi. Bu esa ilm-fan va texnologiyalar rivojiga ijobiy ta'sir qiladi.

4. Gender stereotiplarni kamaytirish va ijtimoiy inklyuzivlik

Gender tengligi ijtimoiy stereotiplarni buzishga yordam beradi va jamiyatdagi barcha qatlamlarning faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa ijtimoiy inklyuzivlikni ta'minlab, barcha shaxslarning jamiyat rivojiga hissa qo'shishini rag'batlantiradi.

Gender yondashuvning salbiy jihatlari

1. An'anaviy qadriyatlarga ta'siri

Ba'zi jamiyatlarda gender tengligiga oid islohotlar an'anaviy oilaviy va ijtimoiy qadriyatlarga zid deb qabul qilinadi. Natijada, gender siyosati ba'zan qarshiliklarga duch keladi.

2. Gender kvotalari muammosi

Ba'zi mamlakatlarda ayollar va erkaklar uchun kvotalarning kiritilishi natijasida malakali mutaxassislar emas, balki faqat gender omiliga asoslangan holda ishga qabul qilinishi mumkin. Bu esa ba'zan adolatsizlik va raqobatbardoshlikning pasayishiga olib keladi.

3. Gender masalalarining siyosiylashtirilishi

Ba'zan gender tengligi masalalari siyosiy maqsadlarda ishlatilishi mumkin. Bu esa jamiyatda qo'shimcha keskinlik va ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo'lishi ehtimolini oshiradi.

4. Gender yondashuvning noto'g'ri talqini

Ba'zi holatlarda gender tengligi noto'g'ri tushunilib, erkaklar yoki ayollar manfaatlaridan birining ikkinchisidan ustun qo'yilishi kabi holatlar yuzaga keladi. Bu esa jamiyatda muvozanatning buzilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Tarixiy kontekst: Gender tengligi g'oyasi uzoq tarixga ega. Masalan, XX asr boshlarida ayollarning ovoz berish huquqi uchun kurashi (suffrajizm harakati) bugungi gender siyosatining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, BMT tomonidan 1979-yilda qabul qilingan CEDAW (Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini bartaraf etish to'g'risidagi konvensiya) gender tengligini huquqiy jihatdan mustahkamlashda muhim bosqich bo'ldi.

Gender yondashuvning turli mamlakatlardagi holati: Skandinaviya davlatlari (Shvetsiya, Norvegiya, Finlyandiya) gender tengligi bo'yicha dunyoda eng yuqori o'rinlarda turadi. Bu davlatlarda ayollar nafaqat iqtisodiy va siyosiy hayotda, balki oilaviy majburiyatlarda ham erkaklar bilan teng ishtirok etadilar. Osiyo va Yaqin Sharq mamlakatlari esa gender tengligi borasida turlicha yondashuvlarga ega. Masalan, Yaponiya iqtisodiy jihatdan rivojlangan bo'lsa-da, ayollarning yetakchi lavozimlarda ishlashi bo'yicha past ko'rsatkichga ega. Saudiya Arabistonida esa so'nggi yillarda ayollarga mashina haydashga ruxsat berilishi kabi islohotlar amalga oshirildi.

Markaziy Osiyo mamlakatlarida esa gender tengligi bo'yicha holat turlicha. Masalan, O'zbekistonda ayollarning ta'lim olishi va iqtisodiy hayotda ishtiroki rivojlanayotgan bo'lsa-da, ba'zi hududlarda an'anaviy gender rollari hali ham kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Gender yondashuvning ta'lim tizimidagi o'rni: Ta'lim gender tengligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ayrim mamlakatlarda qizlarning ta'lim olish imkoniyati cheklangan bo'lib, bu ularning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollarning ta'lim olishi jamiyatdagi umumiy savodxonlik darajasini oshirish va kambag'allikni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Gender stereotiplari va ularning ta'siri: Jamiyatda erkaklar va ayollar uchun shakllangan an'anaviy stereotiplar gender tengligiga to'sqinlik qilishi mumkin. Masalan: "Ayollar – uy bekasi, erkaklar – oilaning asosiy ta'minotchisi" degan qarash ba'zi jamiyatlarda hanuzgacha saqlanib qolgan.

"Erkaklar kuchli va hissiyotlarini bildirmasligi kerak" degan stereotip esa erkaklarning ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir qiladi.

Gender tengligining iqtisodiy samaradorligi: Jahon banki va BMT tadqiqotlariga ko'ra, agar ayollar erkaklar bilan bir xil darajada iqtisodiy faoliyat yuritssa, dunyo iqtisodiyoti trillionlab dollar daromad qo'shimcha ravishda olishi mumkin. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ayollarni tadbirkorlikka jalb qilish ularning iqtisodiy mustaqilligini oshirib, kambag'allikni kamaytirishga yordam beradi. Gender yondashuv bo'yicha xalqaro tashabbuslar. BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs) – gender tengligi 2030-yilga qadar erishilishi lozim bo'lgan asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan.

WEF (World Economic Forum) Global Gender Gap Report – har yili turli mamlakatlarning gender tengligi bo'yicha reytingini e'lon qiladi.

ILO (Xalqaro Mehnat Tashkiloti) – ish joylarida gender tengligini ta'minlash bo'yicha xalqaro me'yorlar ishlab chiqadi.

Gender yondashuv jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib, ijtimoiy adolat, iqtisodiy barqarorlik va madaniy taraqqiyotga katta ta'sir ko'rsatadi. Biroq, uni noto'g'ri tushunish va noto'g'ri qo'llash ayrim salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Shu sababli, gender siyosatini amalga oshirishda muvozanatli va jamiyat ehtiyojlariga mos yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Agar maqolani yanada kengaytirish yoki ma'lum bir jihatni chuqurroq o'rganish kerak bo'lsa, aniqroq so'rov bering.

Gender yondashuv zamonaviy jamiyat rivojlanishining muhim omillaridan biri bo'lib, ijobiy jihatlari iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotga xizmat qiladi. Shu bilan birga, gender yondashuvning noto'g'ri talqin qilinishi yoki siyosiy lashtirilishi salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, gender siyosati jamiyat ehtiyojlari va an'analarini hisobga olgan holda, izchil va muvozanatli tarzda amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mahmudova N. Gender va jamiyat: O'zbekistonda gender tenglik masalalari. Toshkent: Fan, 2020.
2. Karimova S. Gender tadqiqotlari asoslari. Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
3. Jahonbank va BMT hisobotlari: O'zbekistonda gender tengligi bo'yicha tahlillar. Toshkent, 2021.
4. "O'zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasi 2030" // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. Toshkent, 2021.
5. Hasanova D. O'zbek oilalarida gender munosabatlari: an'analar va zamonaviylik. Toshkent: Ijtimoiy fanlar, 2017.
6. Nazarova G. Feministik harakatlar va ularning jamiyatga ta'siri. Samarqand: Ilm nuri, 2019.

7. Saydulloyevich, O. Y., & Shavkatovna, K. M. (2021). Developing Healthy Thinking In Students As A Pedagogical Problem. *European Journal Of Life Safety And Stability* (2660-9630), 12, 424-429.
8. Xolova, M. S., & Ochilov, Y. S. (2021). Pedagogical Conditions For The Development Of Healthy Thinking In Students. *Academic research in educational sciences*, 2(6), 54-57.
9. Saydulloyevich, O. Y. (2022). The educational and moral significance of the spiritual heritage of Imam ghazali.
10. Saydulloyevich, O. Y., & Shavkatovna, X. M. (2022). Scientific activity and spiritual heritage of Imam ghazali.
11. Saydulloyevich, O. Y. (2023). SAMPLES OF THE WISDOM OF IMAM ABU HAMID GHAZALI QUOTED IN THE GREAT WORKS. *World Bulletin of Social Sciences*, 25, 18-21.
12. Xo'jamurodova, F., & Xolova, M. (2024, December). OILAVIY MUNOSABATLAR MUAMMOSINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK ASOSLARI. In CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD (Vol. 1, No. 11, pp. 63-66).
13. Xolova, M., & Amirqulova, M. (2024, December). QUALIFIED TEACHER'EFFECTIVE LESSON ORGANIZER. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 12, pp. 285-289).
14. Shavkatovna, X. M. (2023). DEVELOPMENT OF HEALTHY THINKING IN STUDENTS. *Academia Repository*, 4(10), 90-94.
15. Shavkatovna, X. M. (2021). O'QUVCHILARDA SOG'LOM TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTSHAROITLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(4), 1298-1302.